

Přístupy k práci s menšinami

SPRb1142

Mgr. Petra Horová, Ph.D. 27.2.2020

Koho by Češi nechtěli za sousedy

Koho by tedy podle nové studie „*Hodnoty a postoje v České republice 1991–2017*“ nechtěli mít Češi za své sousedy? Odpovědi jsou uvedeny v procentech těch, kteří tyto skupiny lidí nechtějí ve své blízkosti.

- Narkomany – 83 procent
 - Těžké alkoholiky – 76 procent
 - Romy – 64 procent
 - Lidí s kriminální minulostí – 62 procent
 - Přistěhovalce (imigranty), cizí dělníky – 60 procent
 - Muslimy – 58 procent
 - HIV pozitivní – 38 procent
 - Pravicové extrémisty – 36 procent
 - Levicové extrémisty – 34 procent
 - Lidí odlišné rasy – 33 procent
 - Homosexuály – 24 procent (v roce 1991 to bylo až 51 procent)
 - Citově nevyrovnané lidi – 23 procent
 - Velmi početné rodiny – 19 procent
 - Židy – 18 procent
 - Křesťany – 12 procent
1. Romové
 2. Drogově závislé
 3. Lidé bez domova
 4. Migranty
 5. Lidé s kriminálním životním stylem
 6. Prostitutky
 7. Lidé s postižením

Tabulka č. 21: Které ze skupin lidí byste nechtěl(a) mít za sousedy?

q7 Které ze skupin lidí byste nechtěl(a) mít za sousedy? (Řádková %)	EVS 2017	EVS 2008	EVS 1999	EVS 1991
	zmínil(a) %	zmínil(a) %	zmínil(a) %	zmínil(a) %
Lidé s kriminální minulostí	.	62 %	64 %	70 %
Lidé odlišné rasy	33 %	21 %	10 %	25 %
Levicoví extrémisté	.	34 %	31 %	32 %
Těžcí alkoholici	77 %	69 %	75 %	81 %
Pravicoví extrémisté	.	36 %	29 %	31 %
Velmi početné rodiny	.	19 %	9 %	14 %
Citově nevyrovnaní lidé	.	23 %	19 %	27 %
Muslimové	58 %	29 %	15 %	23 %
Přistěhovalci (imigranti), cizí dělníci	60 %	30 %	19 %	23 %
Lidé, kteří mají AIDS	.	38 %	21 %	50 %
Lidé užívající drogy	83 %	70 %	73 %	78 %
Homosexuálové	24 %	20 %	20 %	51 %
Židé	18 %	12 %	4 %	13 %
Romové	64 %	55 %	40 %	73 %
Křesťané	12 %	7 %	.	.

Poznámky:

(Rabušic 2018)

Úvod do tématu

Menšina, etnicita, kultura, integrace předsudky, stereotypy

Úkol:

- Představte článek nebo reportáž ze zpravodajství, který v sobě obsahuje, ať už implicitně nebo explicitně, vztah určité menšiny a majority v ČR. Odpovězte na otázku: Je zde vztah hodnocen? Na základě jakých kritérií?

Společenský kontext problematiky menšin

- ▶ Evropa: motto: In varietate Concordia = Jednota v různosti
- ▶ Relevance: tolerance, respekt k odlišnostem
- ▶ Multikulturalita – harmonická souhra kultur, včetně zvyků, chování, tradic, rituálů, vzájemná tolerance
 - ▶ Nejrychlejší vývoj zaznamenaly civilizace konfrontované s jinými kulturami
 - ▶ Kultury se tak navzájem obohacují
 - ▶ Ideál harmonické koexistence odlišných kulturních a etnických skupin v pluralitní společnosti. (Eriksen 2008)
 - ▶ Právo na odlišnost a vlastní kulturu

Základní pojmy

- **Etnicita** = souhrn vlastností či znaků vymezujících etnikum – je úzce spojena s prvky příslušné kultury
 - Nemá jednoznačnou definici a její podstata je velmi složitá – identita jedince, vztahy ve skupině, ...
 - Vzájemně provázaný systém kulturních, rasových, jazykových a teritoriálních a historických osudů
 - Etnická identita
- **Etnocentrismus** = opak kulturního relativismu
 - Tendence poznávat, hodnotit a interpretovat okolní svět jen z perspektivy kultury vlastního společenství.
 - Přesvědčení, že vlastní kultura je nadřazena všem ostatním

-
- ▶ Kulturní pluralita – východisko, které předpokládá a přijíma existenci různých kultur
 - ▶ Pluralismus – upřednostňování mnohosti a rozmanitosti
 - ▶ Kultura – kolektivní jev
 - ▶ Široké pojetí: vnášení lidského ducha a umu do věcí a lidí a vytváření jejich lepšího stavu. Vše, co vytváří lidská civilizace – materiální i duchovní
 - ▶ Užší pojetí: projevy chování lidí – zvyklosti, symboly, komunikační normy, sdílené hodnotové systémy, zkušenosti, tabu...
 - ▶ Užíváno v mnoha vědách
 - ▶ Je přenášena v čase a prostoru a je naučená
 - ▶ Víra, zvyky, hodnoty...

Menšina - definování

- Objektivní perspektiva – prostřednictvím vědeckého popisu
- Sociálně-kritická perspektiva - hledisko diskriminace a znevýhodnění
- Občanská perspektiva – rovnost všech občanů před zákonem

- Louis Wirth (1945): Menšina jsou lidé, kteří jsou vzhledem ke svým fyzickým nebo kulturním znakům odlišovaní od jiných občanů ve společnosti, ve které žijí, a to proto, aby se k nim odlišně nebo nerovně přistupovalo. A kteří proto sami sebe považují za objekty kolektivní diskriminace.
- Znaký menšiny:
 - Stigmatizace
 - Nerovný přístup ze strany majority
 - Pocit skupinové diskriminace

Definování menšiny v rámci sociální práce (Musil, Navrátil 2002) (sociálně kritická perspektiva)

- Relevance: mocenský vztah
 - Menšina jako skupina v podřazeném postavení, stává se předmětem oprese a znevýhodnění
 - Shaefer (1996) – „podřízená skupina, jejíž příslušníci mají významně méně kontroly nebo moci nad vlastními životy než mají příslušníci dominantní skupiny“.
 - Znaky:
 - Tělesné a kulturní charakteristiky
 - Zkušenost předsudečných postojů a nezvýhodnění
 - Nedobrovolnost
 - Pocit solidarity s jinými příslušníky
 - Sňatky mezi příslušníky
- (Shaefer 1996)

Ochrana menšin – proč?

- ▶ Příslušnost k menšině jako nedobrovolný a neměnný fenomén
- ▶ Respekt přirozených lidských práv a lidské důstojnosti
- ▶ Potřeba uchování přirozené heterogenity společnosti

(Vašečka 2005)

Právně-politické přístupy k menšinám

- ▶ Menšiny v nacistickém režimu – nemají místo
- ▶ Menšiny v komunistickém režimu – pouze menšiny národnostní
- ▶ V demokratických státech – zajišťují potřebu politické ochrany menšin a rovného přístupu – menšiny tradiční – etnické, rasové, národnostní, jazykové, náboženské.
 - ▶ V poslední době rozšířené o menšiny s alternativním sexuálním jednáním a spojené s problematikou genderu.

(Vašečka 2005)

Přístupy k menšinám

- **Asimilace** = specifika minoritní sociokulturní skupiny se rozpouštějí v kultuře majoritní.
- **Integrace** = stav nebo proces, při němž si minority plně zachovávají svoje kulturní specifika, aniž by jim tato specifika bránila či znesnadňovala účast ve všech aspektech života společnosti

(Kutnohorská 2013)

Přístupy v integraci imigrantů v Evropě

Etnicky-exkluzivní model – (Německo) nezabývá se právy imigrantů ani kulturními rozdíly, protože počítá s tím, že pracovní imigranti dříve nebo později se vrátí do své země

Model asimilace – (Francie) rovné práva pro všechny, kdo se začlení do existující společnosti.

Pluralistický model (UK) - existence etno-kulturních komunit, kterou respektovány a vnímány jako legitimní část širší politické entity daného společenství.

(Baršová, Barša 2005)

- **Interkulturalismus** – podpora vzájemných vztahů mezi majoritou a menšinou. Respekt k odlišnosti, vzájemná tolerance, rovnost příležitostí, konstruktivní řešení konfliktů, aktivní úsilí o vyrovnání se negativních předsudků a stereotypů. Způsob, jak žít spolu a mít z toho oboustranný prospěch. (Kutnohorská 2013)

Menšiny ohrožené sociálním vyloučením

- ▶ V demokratické společnosti menšiny, které nejsou dostatečně chráněné před diskriminací
 - ▶ Menšiny vznikající migrací
 - ▶ Autochtonní etnické menšiny – př. Romové ve Střední Evropě
 - ▶ Jiné klasické náboženské, rasové, kulturní menšiny

V širším pojetí

- ▶ Sociální menšiny

Nejsou

- ▶ Extrémistické skupiny

Sociální vyloučení (social exclusion)

- ▶ Často využíván zároveň s konceptem sociální chudoby
- ▶ Univerzální kulturní mechanismus uplatňované téměř ve všech společnostech
- ▶ Vyloučení z určitých práv, aktivit až totální vyloučení
- ▶ Mechanismus sociální kontroly – sankce
- ▶ Marginalizace = odsouvání určitých osob a skupin na okraj společnosti
- ▶ Vylučování byli ti, kdo ohrožují řád společnosti, její identitu, a to myšlením nebo jednáním + i ti, kteří byli „jiní“
- ▶ Představuje pro lidský kolektiv jeden z možných mechanismů formování, obnovování a posilování vlastní identity a udržení své integrity směrem dovnitř i ven
- ▶ Extrémní podoba vyloučení jako trest smrti
 - ▶ Vyloučení fyzické, společenské, kulturní, duchovní
 - ▶ Vyloučení a marginalizovaní bývali často stigmatizováni

Vyloučení v moderní době

- ▶ Nástroj sociální kontroly
- ▶ Má jiné formy a jiný obsah
- ▶ Sociální vyloučení...
 - ▶ ...Jako důsledek selhání společnosti než jednotlivce
 - ▶ Demokracie a práva
 - ▶ Trhu práce
 - ▶ Sociálního státu
 - ▶ Rodiny spolu s komunitou (Berghman 1997)
 - ▶ ...Jako střed různých sociálních skupin v boji o udržení či rozšíření své moci a vlivu
- ▶ Konsekvence: prohlubuje se prostor mezi majoritou a vyloučenou společností – vzdaluje se od hodnot, chybí důvěra

Vztah k minoritám v české společnosti podle sociologického výzkumu

- ▶ Výzkum Rabušic a Katrňák 2002
- ▶ **Anomie**
 - ▶ stav moderní společnosti v níž vazby a kontakty mezi lidmi oslabují natolik, že pravidla jednání jimiž se lidé řídí, přestávají platit. (Durkheim 1893)
 - ▶ Merton (1938) – sklon některých sociálních skupin k anomickému chování
 - ▶ Leo Srole (1956) – anomie jako sociálně psychologický koncept – škála sounáležitost x odcizení
- ▶ Výsledky v ČR (95-2000) 37-39% osob velmi anomických
- ▶ Nástroje měření vztahu české populace k menšinám – ukazatel postoje k sousedům
- ▶ Závěr: vztah anomie a netolerance + interpersonální důvěra :

Nedostatek interpersonální důvěry vytváří antisociální klima a vede ke xenofóbním postojům.

Úkol na příště

- Najděte odborný článek z oboru sociální práce nebo sociální politiky na téma přístupu k určité menšině. Odpovězte na otázku: Jaká hodnota/hodnoty jsou v článku prezentovány?

Děkuji za pozornost